

Nieuwkomerskleuters in jouw groep?

Deel 3: hoe leren (nieuwkomers)kleuters?

Nieuwkomerskleuters ontwikkelen zich het best in een veilige en stimulerende rijke speelleeromgeving. Spel is de basis, maar ze hebben extra ondersteuning nodig om de nieuwe taal te leren en de nieuwe omgeving te leren kennen. Goed contact met de leerkracht en andere kleuters is hierbij belangrijk.

Impliciet en expliciet leren van taal

Taal leren gebeurt op twee manieren: impliciet en expliciet. Jonge kinderen, baby's, peuters en kleuters leren vooral impliciet: onbewust, spelenderwijs en via interactie. Ze pikken woorden, zinnen en taalstructuren op in een betekenisvolle context, zonder dat daar uitleg bij komt kijken. Expliciet leren gebeurt wanneer jij als leerkracht bewust taalregels, woorden of strategieën aanreikt. Beide vormen vullen elkaar aan en zijn samen belangrijk voor een krachtige taalontwikkeling.

In een rijke speelleeromgeving doen kleuters zowel impliciet als expliciet ervaringen op.

Leren in een rijke speel- en leeromgeving

Kleuters leren door met betrokkenheid te spelen, te ontdekken en in interactie met anderen. Dit geldt ook voor het leren van een nieuwe taal. Zorg voor een omgeving waarin ze op of net boven hun niveau worden

uitgedaagd; bijvoorbeeld in speelhoeken of buiten.

Jouw rol tijdens het spel

Stel doelen en creëer een rijke speelleeromgeving en bied passende activiteiten aan. Observeer kleuters en stem je ondersteuning af op hun ontwikkelingsniveau. Gebruik de drie V's van De Haan (2012): verkennen, verbinden en verrijken.

- **Verkennen:** observeer het spel van de kleuter en leef je in.
- **Verbinden:** verwoord wat je ziet, speel (volgend) mee, doe na, betrek andere kleuters.
- **Verrijken:** voeg spelimpulsen, taal of een ander leerdomein toe.

Stimuleer de (onderlinge) interactie en ontdekking van de kleuters door mee te spelen, te verwoorden/ondertitelen en het spel te verrijken. Je kunt je eigen handelingen verwoorden (**self-talk**) of die van de kleuter (**parallel-talk**).

Differentieer door nauwkeurig te observeren en je aanbod, feedback en begeleiding aan te passen, net boven het niveau van de kleuter. Ondersteun activiteiten door ze voor te bereiden of te herhalen in de kleine groep.

Rijke taalomgeving

In een rijke taalomgeving waarin kleuters spelen en ontdekken, leren ze communiceren, hun taal uitbreiden en nieuwe woorden oppikken. Kleuters moeten in aanraking komen met verschillende vormen van taal: gesproken taal in gesprekken en geschreven taal in boeken, zoals rijmpjes, gedichten en recepten. Betrek de thuishalen van de kleuters. Door verhalen en boeken uit hun cultuur en in hun thuistaal aan te bieden, voelen zij zich gezien en welkom.

Meer weten?

Over meertalige boekencollecties:

- [LOWAN: Verrijk de boekencollectie op school](#)
- [Meertalige kinderboekencollectie digitaal](#)
- [Prentenboeken in alle talen](#)

Interactie

Kwaliteitsvolle interactie bestaat uit gesprekken waarbij de kleuter **taalaanbod, taalruimte en taalfeedback** krijgt. Deze drie taalgroeimiddelen helpen de kleuter in hun taalontwikkeling. Sluit in de interactie aan op kennis en ervaringen die de kleuter heeft opgedaan.

Drie taalgroeimiddelen: taalaanbod, taalruimte en feedback

Voor de taalontwikkeling van kleuters zijn drie belangrijke taalgroeimiddelen essentieel: taalaanbod, taalruimte en taalfeedback. In een rijke speel- en taalleeromgeving creëer je spreekkansen en bied je kleuters

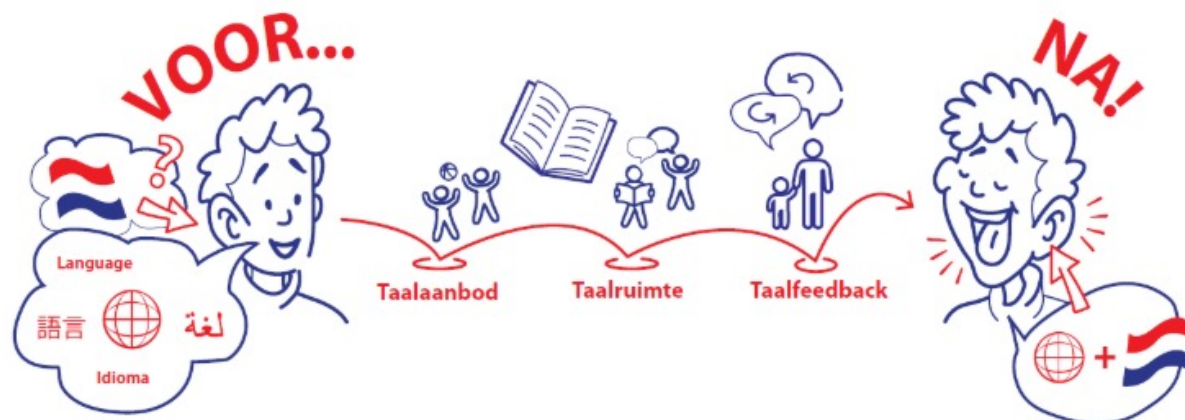
de mogelijkheid om hun taalvaardigheden spelenderwijs of tijdens gerichte activiteiten te ontwikkelen.

• **Taalaanbod:** Zorg voor taal die de kleuter betreft, begrijpelijk is en net boven zijn niveau ligt. Verwoord wat er tijdens het spel gebeurt in lopende zinnen. Voorbeeld: Bij het puzzelen zeg je: "Ah, ik zie dat je een puzzel maakt. Kijk, dit is een hoekstukje. Het moet in één van de vier hoeken. Kijk hier of daar." Zo verrijk je het spel door taal aan te bieden en kennis over het woord 'puzzel' uit te breiden.

• **Taalruimte:** Geef de kleuter ruimte om zelf te spreken, stimuleer initiatief en ondersteun waar nodig. Voorbeeld: Als de kleuter een puzzelstukje verschuift, zeg je: "Ah, jij denkt dat het stukje bij de zee hoort?" Zo ga je mee in het onderwerp van de kleuter en bied je taalaanbod dat net boven zijn niveau ligt.

• **Taalfeedback:** Reageer op de inhoud en de vorm van de kleuter, help verhelderen, herhaal en geef positieve bevestiging. Voorbeeld: "Past niet", herhaal en herformuleer je een uiting onnadrukkelijk: "Ja dat klopt. Dit puzzelstukje past hier niet." Of je breidt kennis uit door nieuwe kennis toe te voegen: "De baby van een koe is een kalfje." Voor een gevorderde kleuter: "Het kalf drinkt melk bij zijn moeder. Een koe is een zoogdier."

In de interactie ligt de focus op de inhoud van het gesprek, met onnadrukkelijke aandacht voor de vorm van de taal.

Vragen stellen

Een belangrijke manier om rijke interactie vorm te geven, is door het stellen van vragen. Door vragen af te stemmen op het niveau van de kleuter, van gesloten en passieve vragen tot open en taaldenkvragen, stimuleer je taalontwikkeling stap voor stap. Stel tijdens (lees)gesprekken of het voorlezen in het begin passieve vragen waarop de kleuter non-verbaal kan reageren. Bouw dit uit naar moeilijkere vragen.

In de beginfase stel je vaker gesloten vragen;

- Heb je gisteren in de speeltuin gespeeld?
Gebruik je passieve vragen als het om nieuwe woorden en kennis gaat;
- Waar zie je het kalfje?
Een kleuter kan dan knikken of iets aanwijzen. Later kun je actieve of open vragen stellen;
- Hoe heet de plek waar je kookt?
- Wat heb je in het weekend gedaan?

Daag uit met complexere vragen of problemen. Bijvoorbeeld door taaldenkvragen te stellen. Ze lokken uit tot spreken:

- Wat zou je doen als je iemand ziet huilen omdat hij is gevallen?
- Hoe komt de aap aan de zonnebril?

Meer weten over vragen stellen?

Over niveaus van vragen stellen aan de hand van de Taxonomie van Bloom: Schiepers, M. e.a. (2024). Boordevol Taal, Didactiek Nederlands voor het kleuteronderwijs. Borgerhoff & Lamberigts nv, Gent, België.

Meer weten over interactie?

- Over kwalitatieve goede interactie, met tips en filmpjes: [Hoe werk je aan rijke taal in de kleuterklas? – Klasse.](#)
- Voorbeelden over hoe je uitdaagt tot gesprek: [Aanpak: weinig taal, toch in gesprek \(uitdagentotgesprek.nl\)](#)
- Een artikel over uitdagen tot gesprek: [Weinig taal, toch in gesprek: Van der Zalm-Damhuis](#)
- Over hoe verschillende soorten taal een rol spelen in het onderwijs en hoe je hier als leerkracht effectief gebruik van kunt maken: [Taal \(gelijkekansenindeklas.nl\)](#)

- Wil je weten hoe rijk jouw taal is? [Zelfscan taal \(klasse.be\)](#)
- Over 'echte gesprekken' met anderstalige kleuters en hoe het te organiseren: [Anderstalige kleuters leren meer met 'echte' gesprekken \(klasse.be\)](#)

Meer weten over een taal leren?

- Een website met verwijzingen naar artikelen over taal en kleuters: [Van theorie naar praktijk | Geletterdheid in de kleutergroep - Lezen in het primair onderwijs \(lezeninhetpo.nl\)](#)

Aanwezige kennis benutten

In de rijke speelleeromgeving is het belangrijk om aan te sluiten bij de kennis die kleuters hebben, zodat nieuwe woorden worden begrepen en onthouden.

Aanwezige kennis: concepten en labels

Kleuters hebben al kennis in hun thuistaal. Dit vormt de basis voor het leren van nieuwe woorden en begrippen in het Nederlands. Volgens Jim Cummins (1981) wordt alle kennis opgeslagen in een **gemeenschappelijk kennisreservoir**, geordend in een structureel netwerk van **concepten** en **labels**.

Het concept is de onderliggende betekenis (met allerlei betekenisaspecten) van een woord en het label, de klanken en tekens die erbij horen. Bijvoorbeeld het concept van hond is dat het een zoogdier is: het blaft, het is harig, heeft poten, kan bijten en een soort is een Vizsla. Het label in de Nederlandse taal is 'hond' en in het Engels 'dog'. Concepten worden steeds verder uitgebreid door betekenisaspecten toe te voegen als je nieuwe kennis of ervaring op doet. Je leert bijvoorbeeld dat er waakhonden en jachthonden zijn.

De ijsberg op de afbeelding symboliseert taal en kennis. Onder water ligt het gemeenschappelijke kennisreservoir in het brein, grotendeels onzichtbaar voor anderen. Dit zijn de concepten. Boven water verschijnen de labels, de afzonderlijke taaluitingen, de zichtbare en hoorbare aspecten van taal.

Labelen of nieuwe kennis?

Kleuters hebben al kennis in hun thuistaal, ze kunnen al iets begrijpen of uitvoeren terwijl ze de Nederlandse woorden ervoor nog niet kennen. Een kleuter kan bijvoorbeeld iets ordenen van groot naar klein, maar de woorden 'groot' en 'klein' kent de kleuter nog niet in het Nederlands. Aanwezige kennis (de concepten in het brein) krijgt een extra label (labelen): het Nederlandse woord, inclusief de klanken en letters.

Voor nieuwe kennis worden nieuwe concepten en nieuwe labels aangelegd in het brein. Geef kleuters daarom niet te snel makkelijke taken. Zorg voor een uitdagende omgeving waarin de kleuter op zijn of haar niveau kan leren en nieuwe kennis kan verbinden. Maak vooraf keuzes: label je bestaande kennis, of introduceer je nieuwe kennis?

• **Labelen van bestaande kennis:** voeg het Nederlandse woord (label) toe aan een bekend concept.

Je labelt bijvoorbeeld het woord 'trui' spelenderwijs tijdens het omkleden voor de gym. Het concept van het woord 'trui' is bekend bij de kleuter in de thuistaal. Dit woord label je met het Nederlandse label 'trui' en je zorgt voor herhaling. Of bij een geplande activiteit met een praatplaat van het huis benoem je de woorden

voor ruimtes van een huis. De kleuter hoort het Nederlandse woord 'slaapkamer' een aantal keren, terwijl de juf 'de slaapkamer' aanwijst. Dit woord kent de kleuter in de thuistaal (het concept en het label) en voegt nu het Nederlandse label toe. Je herhaalt en verdiept de betekenis van het woord door in een vervolgo opdracht een tekening te laten maken van hun eigen slaapkamer en erover in gesprek te gaan.

• **Concepten (nieuwe kennis) aanleren:** voor onbekende begrippen, zoals 'meer en minder' of themawoorden als 'groeien en bloeien', is een betekenisvolle context en herhaling nodig. Dit is niet alleen nieuwe kennis voor nieuwkomerskleuters, maar ook voor de andere.

De kleuter kent het concept van een 'step' nog niet. Tijdens het buitenspelen houd je de step vast en vraag je: "Wie wil met de step?" Zo leert de kleuter spelenderwijs het label en het concept.

Herhaling is cruciaal: voor het onthouden van labels en het opslaan van nieuwe kennis (concepten) in het gemeenschappelijke kennisreservoir is herhaling nodig. Bied woorden 7 tot 9 keer aan in verschillende betekenisvolle situaties en activiteiten. Door taal en kennis actief te verbinden, ondersteun je de kleuter in zijn ontwikkeling.

Meer weten over hoe kleuters leren?

- [LOWAN YouTube | Ontwikkelijnen kleuters](#)
- [Hoe creëer je een rijke leeromgeving voor kleuters? - Leraar24](#)
- [Rijke leeromgeving en activiteiten - SLO](#)
- [Stimuleer het spel van kleuters met uitdagende speelhoeken - Leraar24](#)

Meer weten over een (nieuwe) taal leren?

- Over de verschillende NT2 taalverwervingsstadia gebaseerd op die van de eerste taalverwervingsstadia: [taalstadia1 \(lowan.nl\)](#)
- Over de ontwikkeling van mondelinge taalvaardigheid en woordenschat: [LOWAN ontwikkelijnen kleuters: inleiding MTV en WS](#)
- Over de ontwikkeling van geletterdheid: [LOWAN ontwikkelijnen kleuters geletterdheid](#)
- Over krachtig taalonderwijs: Schiepers, M. e.a. (2024). Boordevol Taal, Didactiek Nederlands voor het kleuteronderwijs. Borgerhoff & Lambergts nv, Gent, België.
- Cummins, J. (1981). Bilingualism and minority-language children. Ontario Institute for Studies in Education.
- De Haan, D. (2012). Verkennen, verbinden, verrijken: didactiek voor een goede interactie met jonge kinderen. Hogeschool Inholland, Universiteit van Utrecht.

Over LOWAN

LOWAN ondersteunt scholen en besturen bij het bieden van onderwijs aan nieuwkomers in het funderend onderwijs. We werken daarom samen met gemeenten, samenwerkingsverbanden, hogescholen, universiteiten en andere ketenpartners. LOWAN adviseert, verbindt en presenteert om kennis en praktijkervaring te delen. Zo dragen we bij aan sterk en toekomstgericht onderwijs voor nieuwkomers.